

Ν.Ζαχαριάδης: Μία αμφιλεγόμενη προσωπικότητα, θύτης και θύμα του σταλινικού εκφυλισμού του κομμουνιστικού κινήματος

του Φίλιππου Καλογερίδη

Τα αμφιλεγόμενα πρόσωπα στην ιστορία του εργατικού κινήματος, που όμως έχουν παίξει ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της, συγκεντρώνουν έτσι κι αλλιώς το μεγαλύτερο ενδιαφέρον τόσο των ιστορικών, όσο και των απλών πολιτικών αγωνιστών της αριστεράς. Συνήθως βέβαια αποκτούν μυθολογικές διαστάσεις και στην προσέγγιση τους διαμορφώνονται δύο αντιλήψεις: ή η άνευ όρων αποδοχή τους ή η σε κάθε περίπτωση απόρριψή τους. Έτσι δεν θα μπορούσε να συμβεί διαφορετικά και στην περίπτωση του Νίκου Ζαχαριάδη (ΝΖ), γενικού γραμματέα του ΚΚΕ από το 1931, όταν τοποθετήθηκε στη θέση αυτή με την παρέμβαση της ήδη «σταλινισμένης» Κομμουνιστικής Διεθνούς, μέχρι και το 1956, που καθαιρέθηκε από τη λεγόμενη Διεθνή Επιτροπή των κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων της Σοβιετικής Ένωσης, Ουγγαρίας, Πολωνίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας και Τσεχοσλοβακίας. Μετά από την καθάρση και αφού πέρασε αρκετές περιπέτειες - μεταξύ αυτών έπρεπε να αποτινάξει και την κατηγορία του χαφίε - αυτοκτόνησε στο Σοργκούτ της Σιβηρίας τον Αύγουστο του 1973. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που έπαιξε αναμφισβήτητα πρωταγωνιστικό ρόλο στο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα, στις πιο κρίσιμες περιόδους του. Ο Ζαχαριάδης απασχόλησε όχι μόνο την σχετική ιστοριογραφία και τις προσωπικές καταθέσεις παλιών αγωνιστών - δεν είναι μικρό το εύρος της βιβλιογραφίας που καταλαμβάνουν οι αναμνήσεις στελεχών του ΚΚΕ για τον ίδιο - αλλά και ένα σημαντικό τμήμα του αριστερού κινήματος, ιδιαίτερα αυτό που πολιτογραφήθηκε ως «μαοϊκό» για περισσότερες από τρεις δεκαετίες, το οποίο αρχικά συγκροτήθηκε

με βάση την υπεράσπισή του. Συνεχίζει ωστόσο και σήμερα να απασχολεί και να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον νέων και παλαιότερων ιστορικών, αλλά και σημαντικών τμημάτων του αριστερού κινήματος. Με ένα ίσως αφαιρετικό τρόπο το ερώτημα που τίθεται σε όλες τις μελέτες που έχουν εκδοθεί είναι: ο Ζαχαριάδης ήταν «θεός» ή «διάβολος», θύτης ή θύμα, ένας σπουδαίος ηγέτης ή τελικώς μία τραγική αντανάκλαση του σοβιετικού θερμιδώρ στο ελληνικό κίνημα; Βέβαια η περίπτωση του ΝΖ δεν μπορεί να εξεταστεί με ένα υπερϊστορικό τρόπο ως πολιτική προσωπικότητα. Η ιστορική του αξιολόγηση πρέπει να γίνει στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης περιόδου και με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες που τον ανέδειξαν, το επέβαλαν και το διατήρησαν ως ηγετική προσωπικότητα του ελληνικού αριστερού κινήματος. Κι αυτή είναι μία μελέτη που δεν έχει γίνει ακόμη. Το Νοέμβριο του 2001 από τις εκδόσεις Φιλίστωρ κυκλοφόρησε, με εισαγωγή του Π.Γιαννικόπουλου το βιβλίο «Υπόθεση Ζαχαριάδη - καταδίκη και αποκατάσταση του κομμουνιστή ηγέτη - Απόρρητα Ντοκουμέντα» και τον Δεκέμβριο του 2003 από τις εκδόσεις Προσκήνιο, με επιμέλεια και εισαγωγή του Γ. Πετρόπουλου, κυκλοφόρησε το βιβλίο «Η καθάρση του Νίκου Ζαχαριάδη (επέμβαση του ΚΚΣΕ στο ΚΚΕ) με άγνωστα κομματικά ντοκουμέντα και σημειώματα από το προσωπικό του αρχείο. Πρόκειται για δύο πολύ σπουδαία βιβλία, συμπληρωματικά μεταξύ τους, που φωτίζουν την λεγόμενη υπόθεση Ζαχαριάδη, το ρόλο που έπαιξε στο ελληνικό εργατικό κίνημα, αλλά πάνω απ' όλα αποδεικνύουν πως λειτουργούσε το ΚΚΕ και κυρίως για ποιο λόγο αυτή η κομματική ηγεσία δεν ήταν

δυνατόν να καθοδηγήσει μία νικηφόρα επανάσταση. Δείχνει όλο το ζόφο και την υπαλληλική νοοτροπία των στελεχών του ΚΚΕ, ακόμη και του ίδιου του Ζαχαριάδη απέναντι στο ΚΚΣΕ. Κι από μία πλευρά μάλιστα οι απλοί αγωνιστές που τον ακολουθούσαν από ένα «θεολογικό» πάθος εμφορούμενοι και επέμεναν να τον υποστηρίζουν ακόμη για πολλά χρόνια μετά την καθάρσή του, με τρομακτικό προσωπικό κόστος ο καθένας, αποδεικνύονται ανώτεροι του. Είναι γνωστές οι διώξεις που υπέστησαν οι οπαδοί του στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπως επίσης επί της ηγεμονίας του οι διώξεις που υπέστησαν οι επικριτές του. Πρόκειται για το μεγαλείο μιάς τραγωδίας που έχει σημαδέψει το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα και οι συνέπειές της φτάνουν μέχρι τις ημέρες μας. Το μνημειώδες επαναστατικό κίνημα του 1941-49 που έλαχε να διαθέτει την πιο «μικρή ηγεσία» που θα μπορούσε να είχε. Το οδήγησε μέσα από διαδοχικές ήττες και epαίσχυντες συμφωνίες στη διάλυση και στις μυλόπετρες των πέτρινων χρόνων του μετεμφυλιακού κράτους. Στις δύο εκδόσεις περιλαμβάνονται άγνωστα ντοκουμέντα και πτυχές του εσωκομματικού καθεστώτος και της περιπέτειας του ΝΖ: πολλές πληροφορίες και στοιχεία που ανασυνθέτουν μία ολόκληρη εποχή, που σημάδεψε το ελληνικό αριστερό κίνημα. Η πτυχή που αφορά το χαρακτήρα της ελληνικής επανάστασης είναι μία από τις πολλές που καταγράφονται σ' αυτές τις μελέτες. Στο επαναστατικό μαρξιστικό ρεύμα είναι γνωστό πως η τύχη της επανάστασης του 1941-49 δεν κρίθηκε τότε, αλλά το 1934, όταν η περίφημη 6η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ αλλάζει το χαρακτήρα της επανάστασης από σοσιαλιστική σε αστικοδημοκρα-